

Foti Péter: Meg kell-e szabadítani a gyerekeket minden tekintélytől?

szeptember 21, 2013

üA.S. Neill hangsúlyozta, hogy amikor 1921-ben iskoláját megalapította egy olyan közösséget szeretett volna létrehozni, ahol „a gyerekek szabadok a felnőttek tekintélyétől”. Neill azonban híres volt, provokatív, sokszor túlzó, néha dogmatikus kijelentéséről. Ez adhatott neki az 1960-as években nagy népszerűséget, de talán ugyanezért vesztette is el ezt, amikor a 60-as évek ellenkultúrája kiégett. Holott alapeszméiben sok igazság volt, amit ma is meg lehet szívlni. Ezért érdemes pontosítani, hogy mit érdemes mondani a „felnőttek tekintélyétől való szabadság helyett”.

A gyerekek életében a felnőttekbe vetett bizalom fontos dolog. Életben maradásukhoz fontos, hogy születésükkor bízzanak az őket körülvevő felnőttekben. Ezt a bizalmat hívhatjuk úgy is, hogy egy természetes bizalommal fordulnak a felnőttekhez, ami másképp fogalmazva azt jelenti, hogy a felnőtteknek természetes tekintélye van előttük.

A probléma akkor keletkezik, ha a felnőttek ezt a természetes tekintélyt nem használják ki, vagy helyettesítik erőszakkal, másként szólva erőszakos tekintélyükre támaszkodnak. Ennek következménye az, hogy a gyerekekben a feléjük megnyilvánuló bizalom csökken, amit úgy is mondhatunk, hogy a felnőttek természetes tekintélye csökken. Ez általában is igaz, minél inkább támaszkodik valaki az erőszakra annál inkább elveszti természetes tekintélyét. A természetes tekintély megőrzésének sok eszköze van: a gyerek véleményének kikérése, a problémák őszinte megbeszélése, a külső kényszerek elmagyarázása, stb. stb. Ha a szülők, felnőttek ügyesek, akkor a gyerek bizalma feléjük fennmarad, és az élet minden területén egyre inkább a

barátságra hasonlító viszony alakul ki a felnőttek és a gyerekek között. Mindez nem jelenti azt, hogy egy gyerek minden döntésben megkapja a családban az egyedüli döntési, vagy akár a szavazati jogot. De ezek a területek az életkorral nőhetnek. Természetesen akkor is problémák adódnak, ha ezek a jogok pl. nem járnak együtt kötelességekkel, vagy ha azokat olyan területekre terjesztik, amikre a gyerekek még éretlenek, vagy ha olyan területek maradnak szülői kontroll alatt, amire a gyerekek már érettek.

Mindez magában foglalja azt, hogy a szülők egyben gyerekeik tanárai, annak jó értelmében, ahogyan azt George Dennison az iskolára vonatkoztatva fogalmazta: „Az iskola eszméje – ha nem is a mai bürokratikus formában – az egyike a leghatalmasabb társadalmi felfedezéseknek, amivel rendelkezünk. Az iskola legmélyebb szükségletünkön alapul, és motivációt ad, amelyet nem tudunk letagadni, még ha akarnánk se. A tanítás a felnőttek kevés természetes funkciójának egyike. Nem adhatjuk fel, ha a gyerekekkel szemben állunk. Ez az igényünket a fiatalok, akik öröklik világunkat – elfogadják. Elképzeléseiket saját egyéniségükről, büszkeségüket, igényeiket jogaikra abból építik fel, amit mi kínálunk nekik, sőt ebből képezik ideáljaikat is. Egyszerűen nem tudom elhinni, hogy ezek a dolgok olyan erőtlenekek lennének, hogy mi a képzést erőszakra kellene alapozzuk, ennek minden káros következményével.”

Ahogyan a gyerekek nőnek, elérkezik a pillanat, amikor konfrontálódunk azzal, hogy a családból kikerült gyereket az iskolákban olyan módon akarják tanítani, ami erőszakra alapoz, azaz nem veszi figyelembe azt, hogy az egészséges emberi fejlődés alapja a természetes tekintély és az erőszakmentesség. Azok a felnőttek, akikkel a gyerekek később találkoznak, nem rendelkeznek velük szemben természetes tekintéllyel. Pontosabban szólva, ha a szülők pusztán természetes tekintélyükre támaszkodtak, akkor a gyerekek a többi felnőtt fele is egy bizonyos tisztelettel, bizalommal

közelít, amit ismét nevezhetünk természetes tekintélynek. Ha a szülők erőszakos tekintélyükre támaszkodtak, akkor az ebből fakadó bizalmatlanság abban is meg fog mutatkozni, hogy a gyerekek más felnőttekkel szemben is bizalmatlanok lesznek és csak az erőszakra hallgatnak. Minden felnőttnek megvan azonban a lehetősége egy vele kapcsolatba kerülő gyerekkel egy jó kapcsolatot kiépíteni, egy bizalmi kapcsolatot, amit ismét nevezhetünk természetes tekintélynek is. A kiépítés eszközei is ugyanazok, mint a természetes tekintély megtartásának eszközei a szülők esetében. Közös cselekvés, a nélkül, hogy a felnőtt erőszakot alkalmazna ennek során, megbeszélések, viták, meghallgatni tudás stb. stb. Ide tartozik az is, hogy miként rendezik be a felnőttek/tanárok az iskolákat. A természetes tekintély kiépülésének fontos állomása lehet, ha a felnőttek az iskolában egy valódi önkormányzatot működtetnek. Az igazi önkormányzat csökkenti az erőszakot, az igazi önkormányzat keretén belül lehetőség van a személyközi problémák erőszak nélküli megoldására is, arra, hogy az iskolagyűlések igazságot szolgáltatassanak az iskolai törvények meghozatalával és betartatásával. Az iskolai önkormányzat működése az, amely úgy hathat még a korábban problémás gyerekekre is, hogy azokban az őket körülvevő felnőttekkel kapcsolatban kiépül a bizalom. A kiépülő bizalom következménye, hogy önbizalmuk is erősödik, ami azután oda vezet, hogy a világ iránti érdeklődésük is növekszik. Ezt az érdeklődést pedig más néven tanulási váagnak nevezzük. Ez nem azonos azzal a tanulási váaggal, amit az erőszakos iskolában igyekeznek a gyerekekben indukálni az ún. motivációval. Ez a motiváció belülről jön, abban az értelemben, hogy alapja a bizalom és az önbizalom. Természetesen nem minden önkormányzattal rendelkező iskola képes erre: hiába vannak meg bizonyos intézmények, ha azok nem szolgáltatnak igazságot, ha azok nem képesek a személyközi kapcsolatokat minden fél megelégedésére rendezni, akkor a gyerekekben a bizalom erősödése helyett elveszik a bizalom, önbizalmuk is csökken és így tanulási kedvük is alábbhagy. Ugyanezt fogalmazta meg Dennison a következőképpen: „Nem fedezed azt fel, hogy ki

tudom honnan jön ez a frázis. Mindenfélé a szabad iskolákban találkozol ezzel: 'megteremtjük a szabadság klímáját, hogy te felfedezd, hogy ki vagy.'... Amikor valaki azt mondja: 'szeretném tudni, hogy ki vagyok én' akkor amit valójában mondani akar az az, hogy még nem találta meg az aktivitásokat, a barátokat, és a hűséget, amikhez odaadhatja magát. Ezek nem az egyénben vannak. Ezek kívül vannak. Mindezeket akkor fedezed fel, ha kifelé nézel. És ha megtalálsz ezeket, akkor nem azt érzed, hogy felfedezted önmagadat, hanem azt, hogy felfedezted a barátaidat, a tevékenységeket és a hűséget."

Azt mondhatjuk összefoglalva, hogy Neill jobban fogalmazott volna, ha felhívja a figyelmet a természetes és az erőszakos tekintély közötti különbségre, és azt írta volna, hogy az erőszakos tekintély kikapcsolásával szerette volna iskoláját felépíteni, mint azt valójában tette is. Talán, ha ezt a demokratikus iskolák jobban kommunikálni tudják, akkor lehetőség nyílik arra, hogy több embert nyerjenek meg, akik természetes tekintélyük birtokában szívesen nyitnak demokratikus iskolákat, vagy csatlakoznak meglévő iskolákhoz, szülőként, vagy tanárként.

Kapcsolódó oldalak:

- John Holt: Tekintély
- John Holt: Szabadság és azon túl
- George Dennison: A gyerekek élete – Az „Első utcai” iskola története 1. fejezet
- George Dennison: A Gyerekek élete – Az „Első utcai” iskola története
- Fóti Péter: A szegények Summerhillje